

Dogmatika između duhovnosti i navještaja

Anton TAMARUT, *Bog Otac i Majka*, KS, Zagreb, 2002., 204 stranice.

Znatno je lakše prikazati jednu tematski jedinstvenu knjigu nego zbir članaka i studija nastalih u različitim zgodama koje raspravljaju o različitim temama. A knjiga riječkog teologa A. Tamaruta je upravo zbirka tekstova, vjerojatno najvažnijih, koje je ovaj profesor teologije napisao u zadnjih desetak godina, nakon svojeg povratka sa studija u Rimu koji je priveo kraju doktorskom tezom na Sveučilištu Gregoriani.

Upravo o tom doktoratu govori i prvi tekst ove knjige. Riječ je o sažetku doktorske radnje koju je autor pod naslovom *Slika Božja kao teološko mjesto nauka o milosti. Milost kao blizina Boga u djelima Ivana Goluba* obranio 1993. Tamarutove analize Golubova književnog i teološkog opusa učvršćuju čitatelja u već od prije stečenom uvjerenju da je veliki dio Golubova stvaralaštva zapravo nastojanje da se izrazi čovjekovu dubinsku bit. U uvijek novim zaletima Golub pokušava čas teološkim pojmovljem, a čas opet poetskim iskazom dohvatiti temeljne odrednice jedne kršćanske antropologije koje Tamarut vjerno bilježi i tumači. Pritom se pred očima čitatelja uvijek nanovo nižu pojmovi-metafore kao što su slika, blizina, susret, iskustvo, prijateljstvo, prijatelj itd., koje upućuju da je Golubova antropologija naglašeno duhovna, više poetski pročišćeni iskaz epistemološkog sadržaja biblijskih slika i metafora, a manje klasični teološki "napor pojma". No, tko može osporiti da takav način ispisivanja teologije, posebno danas u postmodernom vremenu, koje privilegira religiozno iskustvo poetski uobličeno, nije mnogima bliži od tradicionalnog načina teološke formulacije vjerskih iskustava i nauka?

Lakoća, naglašena plastičnost pa i smirena ljepota Golubova izričaja kao da prepoznatljivo vibriraju u načinu na koji Tamarut, inače i sam sklon pjesništvu, ispisuje svoje teološke analize različitih problemskih čvorova suvremene ckvene prakse. Naime, veći dio tekstova ove zbirke usmjeren je na proučavanje teoloških tema koje imaju posebno akutnu pastoralnu težinu. Pa tako u tekstu *Pastoralni radnik pred religioznim traganjima*

suvremenog čovjeka, autor nakon dojmive analize suvremenih religijskih interesa i raspoloženja, riše osobne, a posebno duhovne odlike pastoralnog djelatnika koje su nužne kako bi on bio u stanju komunicirati s realnim potrebama i iščekivanjima današnjih bogotražitelja. Pritom autor vidi u vjerskom iskustvu onaj jedini horizont na kojem biva moguć susret, pastoralni dijalog između svećenika, koji je po definiciji čovjek duhovnog iskustva, i ljudi današnjice koji tragaju upravo za osobnim iskustvom Boga.

O svećeniku kao čovjeku dijaloga govori se i u tekstu pod naslovom *Dijalog između svećenika i vjernika*, koji nastoji posvijestiti koordinate važnoga pastoralnog problema suradnje svećenika i vjernika-laika. Riječ je zapravo o jednoj veoma delikatnoj tematici, koja propitkuje samoshvaćanje laika u odnosu prema svećenicima, ali i dotiče izbliza novi način samopercepcije svećenika unutar župne zajednice. Jer svećenik nije više ili ne može više biti onaj koji ima zadnju, neosporivu riječ u životu zajednice kao što je to bio slučaj stoljećima. On je danas pozvan biti kvazi sakramentalnim znakom agapičnog jedinstva zajednice, ali i promicateljem karizmi i suodgovornosti svih članova određene crkvene zajednice u kojoj vrši službu prezbitera. Ali što taj značajni pomak u shvaćanju mjesta i uloge svećeničkog služenja praktično znači za svećenikovo osobno doživljavanje vlastitog identiteta, kakve to posljedice ima za tradicionalno motiviranu svećenikovu psihologiju, to se u ovom tekstu ne govori. Pozivanje na "teologiju i duhovnost zajedništva" previše je apstraktna kategorija da bi se time tako lako moglo stabilizirati novi, demokratičniji svećenikov identitet još uvijek *in fieri* i uskladiti suprotstavljene postulate kao što su npr. biti "nadzireatelj" vjerničkih službi i karizmi, a istodobno i "služitelj" koji potiče slobodu laika bez prijetvornosti.

Tamarutov teološki interes za konkretne pastoralne preokupacije vidimo na djelu i u tekstu posvećenom razmišljanju na temu *Evangelizacija politike i politizacija Evanđelja*. Premda se, istina, ne spominje izričito domaća zbilja, ona predstavlja problemski horizont autorovih nastojanja oko što preciznijeg pojmovnog razgraničenja između politike, politizacije, politizacije Evanđelja te odnosa između evanđeoskih vrijednosnih postulata i politike. U mnogo čemu, problemski i idealno, tekst tematizira iste preokupacije koje nalazimo i u nedavno objavljenoj doktrinarnoj noti Zbora za nauk vjere (2003.) glede načina na koji bi kršćani trebali prakticirati svoj angažman u politici.

Neposrednu pastoralnu težinu imaju i autorova biblijsko-teološka razmišljanja pod naslovom *Solidarnost kao evanđeoska vrijednost*, odnosno dogmatsko-teološko pojašnjavanje sakramentalne semantike i strukture ženidbe te mjesto obitelji u kontekstu kršćaninove eklezijalne egzistencije. Također i u članku *Aktualni naglasci u shvaćanju i življenju euharistije danas*, autor povezuje dogmatsko-teološki pristup s duhovno-teološkom interpretacijom egzistencijalne učinkovitosti euharistije. Euharistija je inače jedna od tema koje su našem autoru posebno prirasle k srcu. Tako u članku *Vizualna dimenzija Euharistije* nailazimo na jednu originalnu biblijsko-duhovnu raščlambu euharistije kao "sakramenta očiju" tijela i duše, kao mjesta prepoznavanja Uskrslog u kruhu i bližnjemu.

Euharistiji kao prostoru navještaja i anticipacije eshatološke punine zajedništva, koju autor opisuje kao "sakrament budućnosti" u našem skeptičkom "vremenu bez budućnosti", posvećen je tekst *Euharistija - vizija budućnosti u vremenu bez budućnosti*'.

O eshatološkoj budućnosti raspredaju dva teksta koje odlikuje autorovo nastojanje da pojasni i produbi epistemološki status eshatoloških tvrdnji unutar kršćanske teologije. Pa tako u članku *Novo lice posljednjih stvari*, a na temelju uvida teologa poput Rahnera, Ratzingera, Balthasara, Greshakea, autor, polazeći iz različitih smjerova, nastoji pokazati nedokidivu dijalektičku napetost svakog autentičnog eshatološkog iskaza između anticipirajuće fragmentarnosti i nade u puninu dovršenog identiteta, između imanencije i transcencije, unutarpovijesnog angažmana i iščekivanja darovane punine. Članak pod naslovom *Katolička eshatologija u svjetlu postmoderne* svjedoči o autorovu praćenju razmišljanja o eshatološkim temama u suvremenoj katoličkoj teologiji. Pritom mislimo u prvom redu na postmodernu dvojbu čistilište ili reinkarnacija, na pitanje što znači besmrtnost duše i kako danas o njoj na prihvatljiv način govoriti te na model govora o čovjekovu životu nakon smrti koji su formulirali, premda uz određene posebnosti svakog od dvojice autora, G. Greshake i G. Lohfink. Riječ je o tzv. modelu *uskrsnuća u smrti* koji, kako nam se čini, uživa, uz određene nadopune, umjerenu autorovu simpatiju, dok ga tradicionalistička teologija inače ne uspijeva integrirati u svoju viziju eshatona. Drugačije pak stvari stoje s reinkarnacijom, koja kod ne baš zanemarivog broja suvremenih kršćana stoji dosta dobro, od simpatije do prihvaćanja. Kod Tamaruta naprotiv reinkarnacija nailazi na odrješiti apologetski otklon.

Drugačiji stav ima autor prema jednom drugom teološkom uvidu na kojem inzistira feministička teologija, ali, ne bez utjecaja feminističke teologije, i dobar dio suvremene kršćanske teologije uopće. Riječ je o ženskoj-majčinskoj dimenziji Boga, čijim se vrednovanjem želi upotpuniti pa i ispraviti sliku Boga koju je stoljećima pretežito jednostrano određivala patrijarhalno-muška dimenzija. Tamarut tako u tekstu *Bog Otac i Majka* želi dati svoj doprinos obnovljenom uvažavanju te veoma često zaboravljene Božje odlike. Stoga se, vjeran svojem neobično izoštrinom osjećaju za "vjernost starima", kako je to običavao govoriti Konfucije, trudi pokazati kako govor o "majčinskoj dimenziji" Boga Isusa Krista zapravo ima svoje korijene kako u izvorima objave Starog i Novog zavjeta tako i u određenim segmentima patriističke tradicije. No, ipak, sukladno ne odveć inovativnim namjerama svojega teološkog razmišljanja i želeći biti siguran da ne bude svrstan u "napredne" teologe, autor završava svoje risanje Božje ženstvenosti tvrdnjom da je "možda doista došlo vrijeme" da se i ta ženstvena strana Božjeg lica, objavi odnosno uvaži (str. 99). Zapravo bi trebalo snažnije i nedvosmisleno ustvrditi da se naš Bog oduvijek "bavio" ljudima i svijetom i "na ženski način". Međutim, naslijedena patrijarhalna kultura društva u kojem su kršćani živjeli, i koja se dijelom sedimentirala i u samoj redakciji i interpretaciji objavljenih spisa, nedvojbeno je utjecala na prevlast jednostrane, a time i osiromašene slike Boga. A takva je pak slika zacijelo dala uočljivi doprinos ne baš zanemarivoj institucionalnoj blokadi ženske

kreativnosti u životu i duhovnosti crkvenih zajednica kroz mnoga stoljeća. Slično bi se moglo reći, i to ne baš u puno manjoj mjeri, i za tradicionalnu sliku o Bogu kao o strogom, smrtno ozbiljnom svemoćnom božanskom biću koje sumnjičavo gleda na ljudske ovozemne radosti. Tamarut i tu, u svojem meditativno-biblijskom tekstu pod naslovom *Radosni Bog*, nastoji pokazati da je Isusov Bog u sebi i u svojem odnosu s ljudima Bog radosti, prijateljevanja i slobode, a nikako biće koje s nepovjerenjem gleda na ljudske radosti, o čemu u konačnici govori i U. Eco u svojem romanu *Ime ruže*.

Sve u svemu, za ovu zbirku tekstova može se reći da sabire i predstavlja takorekuć teološke prvijence, odnosno prvi dio stvaranja ovog autora. Posebnost njegova teološkog rukopisa je natprosječna finoća, plastičnost, raznolikost pa i inovativnost njegova izričaja koji se kreće u prostoru između znanstvene pojmovnosti i duhovno-poetskog jezika. I baš u toj natprosječnosti njegova jezičnog instrumentarija vidimo jedan od najvažnijih doprinosa ovih tekstova hrvatskom teološkom standardu. Iako je riječ u biti o problemskim pitanjima koja najvećim dijelom spadaju u domenu dogmatske teologije, autorova analiza se u velikoj mjeri zadržava na prostorima biblijsko-teološke kombinatorike te često u prvi plan stavlja svoje naglašeno duhovno-navještajne interese. To, istina, i ne mora biti loše. No, ipak bi bilo preporučljivo ako bi u sljedećim svojim radovima autor posvetio više prostora spekulativno-teološkom sondiranju postavljenih problema, ne libeći se pritom s malo više teološke hrabrosti tragati za zapretenim mogućnostima dogme unutar nove kulturne paradigme i uvažavajući izdašnije suvremenu teološku literaturu. Jednom riječju, nastaviti ići zajedno s vrsnim učiteljem Ivanom Golubom ali i dalje od njega.

Nikola Bižaca